

Forfatter: Palladius, Peder

Titel: Peder Palladius' Danske Skrifter

Citation: Palladius, Peder: "Peder Palladius' Danske Skrifter", i Palladius, Peder: *Peder Palladius' Danske Skrifter*, udg. af Lis Jacobsen , H.H. Thiele, 1911-1926, s. 87. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-palladius04val-shoot-idm140034110890256.pdf> (tilgået 19. april 2024)

Anvendt udgave: Peder Palladius' Danske Skrifter

**Erlig oc vellerd Mand her Hans
Henricksen/ som tiende salige Biscop Offue Bilde/
ønsker ieg Peder Palladius lycke och
salighed i Herren.**

DEn hellige Paulus siger J. Cor: 7. Est du en tiener eller træl/ da leg vind paa at du kant bliffue fri (det er) din egen/ at du kant siden selff vere en Hosbonde oc haffue tienere vnder dig. Der effter holde i eder ocsaa/ min fromme her Hans/ i det at i acte nu i de hellige Trefoldigheds naffn/ effter lang oc tro tjenste/ at sticke eders fødder vnder eders eget bordende/ oc giffue eder i det hellige Ecteskabs Stat/ met Erlige quinde Bold Mattisdaatter Borrisker i Malmø/ Gud giffue eder lycke oc naade Amen/ Men effterdi at ieg kand icke for min || skrøbeligheds skyld vere eders Brulup oc Ecteskab til Ære/ met min neruerelse/ sender ieg eder denne liden bog/ om den hellige Ecteskabs Stat/ til en føye skenck/ som ieg vdsætte paa danske/ baade eder oc andre til trøst oc husualelse/ bedendis at i ville icke den forsmå. Jeg vil det gerne forbedre vdi framtiden/ Eder Gud almectigste befalendis. Screffuit i Københaffn. Mitsommers dag/ 1556.

Om Ecteskabs Stat.

Efterdi at Ecteskabs Stat er icke aleniste aff Gud oc der faar sin loff verd/ men ocsaa den første oc aller elste Stat funderet/ ordineret oc Stadfest aff Gud fader/ da vilde Gud bestyrcke oc beuare den samme gamle || oc lofflige Stat mod Satan oc hans gantske wgudelige hob oc selskab.

Thi strax effter at vor Himmelske fader haffde beskicket 90 Ecteskab i Paradiss/ lagde Satan sig effter met løgen oc mandrab hannem at forhindre oc forderffue.

Derfaar lod Gud fader alsommectigste strax ordinere oc beskicke tho andre Stater/ som skulde komme den forfaldene oc besmittede Ecteskabs Stat paa fode igen/ oc den oprette/ beskytte oc beskerme/ som er den hellige Kirckis Stat oc verdens Stat/ paa det at den første skulde bestri Satans løgen oc bedrageri/ met Guds ord oc sandhed/ den anden skulde bestri hans Mandrab och wlydelse met fuerdet oc retferdighed oc det der faare/ at Ecteskabs Stat skulde beskyttis oc beskermis met faadant it dubelt forsuar/ mod Satans falsk oc suig.

Der faare effterdi at denne ypperlig oc gudelig Stat er en hellig ting. Da || bør oss alle som enten vil giffue oss der vdi/ eller ere der nu vdi/ at offuerueye/ at det er icke nock/ at wi forstaa denne Stat hellig at være/ men wi skulle ydermere see oss om/ huorlunde at wi selffue ocsaa/ som begere Ecteskabs ret/ kunde skinne met denne Stat vdi lige hellighed oc gudelighed.

Der faare haffue wi først en Christelig vnderuisning behoff/ met hwad middel oc maade/ wi skulle beredis til samme Stat/ at wi kunde den Christelige begynde/ gudfrøctelige den framholde/ oc gudelige fuldkomme oc fuldende/ Men paa det at vort forsæt kand haffue en ret lycksalig oc gudelig fremgong/ da er det oss behoff/ at wi den begynde met Gud oc vdi Guds naffn.

Men Guds villie skulle wi lære/ io mere oc mere vdaff hans hellige oc salige Ord/ buor paa oss bør ath legge en flerck/ viss oc stadig grunduaal/ huor paa wi skulle bygge oc opsette vort gantske || forsæt/ oc inted tuile/ at det et ey aff Gud oc hannem behageligt/ oc at hand der faare vil recke oss haanden/ beskerme oc beuare oss. Der som wi det gøre/ da kunde wi met it frit mod begynde den handel/ gaa lycksalige fram der vdi oc gudfrøctelige det fuldende.

Faar det andet/ effterdi at al vor handel oc forfæt skal beskickis effter Gudz ord som effter den rette rictesnor/ Som 91 Jesus Syrach 9. siger/ da er det tilbørligt at wi skulle høre det salige Guds ord/ som vor tro raadgiffuer/ oc der aff bede oc begere raad/ da skulle wi finde vdi Gudz ord/ iblant andre ocsaa dette raad at wi skulle tilgaa oc begynde alle vore gerninger/ besynderlige dem som røre Gud paa/ vdi en sand ydmyghed oc vdi en aand som er ydmyg oc fremmed fra al hoffmod oc høyferdighed. Thi Gud som S: Peder siger/ modstaar de Stolte oc Høyferdige/ oc hand deler sin naade met de ydmyge. ||

Der faare vil det icke andet være end wi skulle ydmyge oss oc giffue oss vnder Guds mectige oc veldige haand/ oc da gaar vor sag vel faar sig hoss Gud i en sand ydmyghed oc en tro bøn/ som er foruden al tuilactighed.

Der som wi i saa maade legge en grunduaal til vor tilkommendis Ecteskab oc wi gøre oss en indgong der til oc begynde det met en ret tro Christen bøn oc en ydmyg aand/ da begynde wi icke den Stat af nogen daarlighed/ hoffmodighed eller kødelig trøghed oc frimodighed/ som denne verdsens Børn pleye at begynde al deris handel.

Der aff kommer det ocsaa/ at huad de tage dem faare oc ville haffue fram/ det gaar til bage faar dem. Oc de haffue ingen lykkelig Ørferne paa Himmelen/ som kand Liuse faar dem/ ingen lykkelig framgong/ ingen Guds velsignelse kunde de fornemme naagit til/ oc her til er dette sagen aleniste/ fordi at de indbiude || til deris Brullup tho wgudelige Jomfruer/ som føre dem al skade i gaard/ den ene heder Daarlighed/ den anden Kødelig visdom/ Tho hoffmodige/ opbleste/wblusommelige oc skadelige Søstre i Guds sandhed. Fordi at huor som de bygge deris rede i noget Menniskis hw oc sind der tør mand icke vente nogen god lycke eller lycksalighed.

Men it Menniske som er gudfrøctigt och rettelige frøcter Gud/ indbiuder til sit Ecteskabs begyndelse oc til sit Brullup/ disse tho Jomfruer som ere Ydmyghed/ det er/ sin skrøbelig nature bekendelse/ huor met hand vnderstaar sig at være en stor synder for de misgerningers skyld/ huor met hand haffuer offuertraad Guds Lou/ Oc en Christen Bøn er den anden 92 Jomfru/ Disse tho lede oss den rette vey hen til Gud/ oc ophøye oc oprette vor hw oc sind til hannem.

Naar wi haffue giort oss en indgong vdi en sand ydmyghed/ vdi en tro Bøn || siden skulle wi ydermere legge vind paa/ huorlunde wi kunde vandre bedre fram/ oc saa besckicke vort Ecteskab/ at wi kunde Gudfrøctelige och Christelige haffue oss der/ vdi dette vsle oc arme leffnis laab oc framholdelse. Her haffue wi tho husfolck behoff/ som wi skulle tage ind til oss/ som er Guds frøct oc Taalmodighed/ de skulle vere til stede hoss oss alle vegne/ vdi alt vort leffnit oc omgengelse/ oc aldrig vige fra oss.

Guds frøct viger oc flyer fra alt det som er Gud almectigste vor kærteste Himmelske fader til mode. Men Taalmodighed hun drager/ offuerbær oc lider/ være sig huad for kaarss oc modgang der tilfalder vdi Ecteskab.

Der faar er det storlige behoff at huer Husfader oc husmoder kand vel lære at kende disse tho gamle herlige Matroner/ oc trolige beholde dem hoss sig til herbers/ i det at de ere megit snilde oc forsøgte/ Thi at der som disse tho søstre || vdi Ecteskab/ som er Guds frøct/ oc taalmodighed nødis til at vige vdaff dit huss/ strax i deris sted komme igen/ tho gamle dieffuels ryckede oc galne søstre/ tho forbandede Beginer oc Begutter/ tho gamle troldquinder och trafaler/ som ere Frimodighed oc Hastighed/ eller knurren oc murren.

Den første som er Frimodighed eller ørckeløshed/ hun haffuer inted andet til idret/ hun tager sig inted andet til/ end sider bag Kackeloffnen oc soffuer/ Oc vnder tiden vender hun stecte Pærer oc Eble/ oc hun er saa frimodig i al sin ting/ at hun skøder om ingen ting i busit/ inted gør hun/ inted arbeyder hun/ men hun tencker ekon aleniste/ at der skal komme nogle stegte Kyllinge selffminte flygendis i munden paa hende/ som det pleier at ske de borger/ som boe i det Rige der kaldis Vtopeia. Der faare ruter hun oc præfer sig altid/ slemmer oc demmer oc forbrasker || i meden der er en pending igen/ den aller skadeligste Gest.

Men den anden hendis ven oc søster som er Vreduordenhed 93 oc wtaalmodighed naar hun formercker/ at al ting er ved frimodighed forsømt/ forød/ wnyttelige fortæret/ forslemmet oc fordemmet/ da kaster hun sig ocsaa bag offnen vind oben oc recker sig/ oc ligger oc suuer sine negle som Biørnnen gør/ inted tager hun sig til/ hun ligger oc knurrer oc murrer oc er vred/ hun suarer til huert ord/ bander/ skiuder onde guffer vd/ kiffuis oc trettis/ oc ligger oc fører ont iblant de andre met stor wtaalmodighed.

Disse tho ere de rette forgifftige Huspuger eller Husdieffle/ fra huilcke min Herre Gud beuare mig stedse oc altid.

Det første/ naar der kommer nogit kaarss paa ferde i huset/ det er nogen wlycke/ som kand være siugdum/ foractelse/ fattigdom/ geld/ hunger eller nøgenhed/ || da flytter wtaalmodighed oc vreduordenhed icke gerne aff husit/ men er altid tilstede met euige væklage/ sorg oc graad. Der faare er det mit gode raad/ at du beholder hoss dig de første søstre/ som er frøct huor met du kant frøcte Gud/ oc Taalmodighed/ Thi ved Guds frøct skyer oc flyer mand det onde/ som Salomon siger/ oc huo der haffuer Gud faar øyen/ hand synder icke oc huo der inted bedriffuer mod Gud/ men frøcter hannem oc er hannem hørig oc lydig/ til

hannem sender icke Gud (som haffuer skabt oc beuaret alting) disse træactige oc spaadske skøger ind i huset/ frimodighed (siger ieg) oc wtaalmodighed/ Men den som taalmodig er/ hand lider veluillige oc gerne huad hannem kommer til/ venter oc forbider effter Guds neruerendis oc milde hielp/ Saa bestyrckes wi vdi haabet/ oc haabet steder icke til at wi skulle beskemmes vdi taalmodighed/ Thi Gud almectigste haffuer sin allerbeste løst af || dem/ som hannem frøcte oc vente hans miskundelighed/ som Daud siger.

For det Tredie/ der som wi i saa maade begynde Ecteskabs Stat met Guds hielp/ oc wi leffue der saa hen vdi nogen tid lang effter Guds gode vilie ved al Taalmodighed oc frøct/ da skrider dog Solen ned paa det siste/ lade sig vere huor megit hun haffuer skinnit paa vor Himmel/ at hun vil ocsaa til at gaa ned/ Thi saa vil det gaa til met oss/ effterdi wi ere icke lenger vnge oc veldige/ eller aar gammele.

94

Vore aar flyde bort som bølier i Haffuit som Propheten siger/ naar (siger ieg) dette hender oss/ da er det storlige behoff/ at wi gøre det som Christne bør at gøre/ oc offuerueye at wi haffue icke her lenge stad at bo vdi/ men mue søge effter den tilkommende stad/ oc er behoff at wi berede oss til Taalmodighed i alt det som tilstunder ved døden/ oc at wi rede oss til at opsøge it andet oc bedre liff en dette er. ||

At wi kunde rettelige fuldende oc fuldkomme denne ferd/ skulle wi haffue tuende søstre til ledsagerske oc veyuiserske/ som kunde lede oss frem at den rette vey til det tilkommendis liff/ som ere/ Troen oc Tacknemmenlighed.

Disse tuende ledsagerske ere oss io storlige behoff oc nøttige/ at wi dem ind til enden beholde hoss oss/ oc naar det vil være met oss/ tit kalde dem til oss oc idelige bruge deris hielp oc trøst. Thi end dog wi haffue fremdragit it Gudfrøctigt oc Christeligt leffnit effter vort tække/dog alligeuel haffuer alt det/ som wi haffue giort/ været styckerck oc wfuldkommeligt oc hør nu langt andet der til huorlunde/ wi kunde bliffue delactige i det euige liff. Troen er den søster som støer sig paa Guds naade oc Barmhertighed aleniste/ trøster sig der paa aleniste/ oc husualer sig der met aleniste/ Huilcken Gud faders naade mildhed oc miskundhed Guds søn Jesus Christus flide || ossoc gaff oss/ huilcken den hellig Aand haffuer oc indsæt i vore hierter/ hu oc sind/ oc haffuer giort oss visse paa samme naade.

Her følger strax effter den anden Ledsagerske/ som er Tack nemmelighed/ Huor met wi skulle beuise oss tacknemmelige imod Gud oc alle hans velgerninger/ som hand haffuer oss beuist. Thi alle gode gaffuer oc alle fuldkomme gaffuer komme offuen ned aff liffsens Fader/ der faare bør oss io at prise/ ære; loffue oc tacke hannem/ Men der som disse tho Satans Brud trengte sig ind paa oss oc ville io haffue herredom/ raade on regere offuer oss/ som ere Mishaab oc wtacknemmelighed/ do er det visselige aldelis giort met oss. De sla oss aldelis ihel Fordi Mishaab er moder til fordømmelsen/ oc wtacknemme lighed er vist en wtacknemmelig gest/ at wi met hende kand icke komme ind huercken i Himmelen eller i Paradiss. ||

95

Der faare om de tho bliffue oss formastige/ oc faa offuerhaand oc mact offuer oss/ da skiude de oss houedkuldil ned i Helffuedis affgrund/ da vil det ske/ at der som wi her haffue icke dragit vden en slæde (som det ordsprog lyder) skulle wi der drage it helt læss/ oc aldrig finde nogen rolighed enten her eller der/ fra huilcken iammer/ elendighed oc euig wselhed beuare oss Gud fader formedelst sin elskelige Søn/ i den verdige hellig Aand.

For det fierde/ effterdi at wi først haffue hørt oc fornomet/ at Ecteskab er aff Gud skicket oc indsæt/ helligt oc Gud behageligt/ disligeste huorlunde wi skulle berede oss/ oc der til met huorlunde wi skulle haffue oss der i/ vdi Guds frøct/ oc den lycksalige vdi en ret tro fuldende/ da bør oss der effter at høre oc lære/ at denne Stat/ er icke aleniste erlig/ men ocsaa nøttelig/ ia den aller ypperste iblant de Stater som den almectigste Gud haffuer || ordineret/ skicket oc indsæt.

Thi aff denne Stat ere først komne Guds Børn/ oc de her i opfødis/ saa mange som bliffue sande Guds børn/ ved den hellige Daab/ huor til de framberis aff deris faareldere som ere lofflige tilsammen føyde i Ecteskab. Disse børns Engle see altid vor Himmelske faders ansict. Disse børn de loffue oc prisse oc ere Gud/ oc Himmerigs rige hører saadane til. Aff disse/ ocsaa aff diende børns munde opuecker Gud sin mact oc krafft/ oc sin Hær for sin faders skyld at hand kand sla sin wuen oc den heffngerig ihel/ ved disse børn loffuis Gud/ met sang/ bøner/ paakaldelse oc tacksigelse.

Oc at ieg vil sige dig met it ord/ aff denne Ecteskabs Stat samler den euige Gud som alting haffuer skabt/ sig it folck/ til en besynderlig eydom oc kircke/ vdi huilcken Gud vil selff sla sin bodpel oc bygge oc bo i hende/ Denne er den løffuende skrin oc monstrans som Gud vil || være vdi/ icke som i Paedommen/ der mand indlucte det brød som vor vtid paa Alteret/ vdi sølkar oc træhuse eller monstranser. Her er det Tempel vdi huilcket Gud vil selff huile sig/ De ere ocsaa Guds naadis oc den hellig Aands kar.

Oc der som det end hender sig/ at de tho Stater begynde 96 at faa it fald/ oc forderffuis/ at mand kand fornømme at der er brøst oc breck/ nød oc trang paa ferde vdi dem/ som ere vdi kirckens Stat oc verdsens Stat/ Da kunde de dog ligeuel oprette oc komme paa fode igen met al det som behoff gør is vdaff denne

eniste Ecteskabs Stat/ som er en kelde oc begyndelse til alle de andre Stater oc ordinerings/ lade sig vere huor hellige oc huor ypperlige de kunde være.

Thi aff denne hellige Ecteskabs orden oc Stat vdtager Gud vor allerkieriste fader merckelige/ lærde/vise/ forstandige || oc kloge mend/ huor aff der vduelis Embidzmend oc Regenter/ saa vel vdi Kirckens som vdi Verdsens Stat/ oc de som ere storlige bequemme til alle haande Stater oc embeder oc met gode seder beskickedede/ met alle haande gode handel/ kunster oc gerninger.

Der faare alt det som brugis lofflige oc nøttelige til Kirckens oc Lands regementis beuarelse/ det er visselige vdhugget oc vdgraffuet alt sammen aff dette træ/ som er opvoxet vdi Ecteskabs orden oc Stat/ Der faare ligger Gud stor mact paa denne Stat/ icke kand mand heller opregne eller optelle/ huad gaffn/ oc huad offuerflødige gode/ der vdflyder aff denne Orden til den gantske hellige Christelige Kirckis opbyggelse oc til lands Regementis ophold oc beuarelse.

Der faar bør vnge mennisker den stund de ftaa i blomster oc ere deylige oc || smucke/ lade sig vden al modstand oc gensigelse tilraade/ at de icke nødde oc tuongne/ men veluillige giffue sig i denne Stat/ at de kunde affle børn ved en lofflig samqueth oc opbyggelse/ oc siden opføde dem oc skicke dem der til/ at Christi Rige maatte ved samme liffsens fruct formeris oc vdbredis/ met huilcke børn mand søger oc atspør i dette lifff/ Guds rigis oc lands regementis beste/nøtte oc gaffn/ Oc end dog at vore børn kunde icke alle sammen framholdis eller ophøysis til høy oc ypperlig befalning/ til stor ære oc verdighed/ dog bør denne verdsens Høffdinge oc de som mac haffue at holde hoss dem huer i sit regemente/ bequemme men som frycte Gud oc ere lærde/ oc forsøgte/ der som de ville eller rettelige staa den menighed faare som dem er befalet.

97

Icke seer Gud heller til nogens person/ at behage den ene mer end den anden men hand haffuer saa Stor elskelighed || til Ecteskabs Stat/ at hand tit oc offte begaffuer en enfoldige Bondis oc fattige Borgers søn met saa stor visdom/ forstand oc klogskab/ at hand framholder hannem/ oc ophøyer hannem paa Herre Slaat oc Konge gaarde/ at saadanne tørre side nest hoss Konger/ Herrer oc Førster i raad/ til bords/ i Regemente/ oc saadanne vdrette/ ordinere oc skicke tit oc offte mere gaat vd end Førsterne selffue gøre.

Oc i denne maade skeer det ocsaa tit/ at en fattig tieniste Pige bliffuer lykkeligere giffu/ der som en rig oc hoffmodig Quinde dissimellem forsømmis oc forglemmis/ oc mand seer hende staa bag Dørren/ lige som den euige Gud oc skabere fremholt oc ophøyet den fattige Jomfru Hester til saa stor heder/ ære oc verdighed/ at hun bleff vduold til Dronning saa at hun der effter vaar det gantske folck aff hendis landskaff/ oc alle dem som hende haffde behoff/ megit til nøtte oc gaffn. ||

Sandelige saadant skulle Ectefolck vel legge paa hiertet/ oc opføde deris fattige Børn i Guds frøct. Thi en god lycke oc skeffne er ingen forbuden/ at den ene kand ey vere saa ner som den anden/ Thi huo som frycter Gud oc holder hannem faar øyen/ den holder Gud sine øyen offuer igen/ oc fremholder oc ophøyer hannem/ Men vngdommen skal her tage vel vare paa/ at hand bliffuer i saadan Guds frøct met en ydmyg aand hw oc sind. Thi io diss ydmygere nogen er vdi sin aand hw oc sind/ io diss snarer ophøyer Gud hannem. Fordi at Gud er alsomhøyeste offuer alle/ oc naar hand nogen tid skiuder sine øyen ned aff den høye Himmel til oss/ Adams Børn oc affkom/ da seer hand effter sin feduan alleniste til dem som ere ydmyge/ oc dem drager hand til sig oc ophøyer dem/ at de skulle bliffue delactige i den Himmelske høyhed.

For det femte vaar det oc storlige || behoff at wi haffde en eniste husualer vdi Ecteskab/ huor met wi kunde trøste oc husuale oss i nogen maade i vor wselhed/ wrolighed/ pine oc plage/ saa at mand bør i mange maade at bære kaarssit der vdi/ oc nat oc dag faar mand at lide angest oc nød/ sorg oc 98 bedrøffuelse/ møde oc arbeyde/ trethed/ armod/ siugdum/ plage/ pine oc andre atskillige fristelser/ modgang oc genuordihhed.

Der faare er denne den første oc ypperste trøst oc husualelse/ som wi kunde dristelige oc met stor fortrøstning støe oc opholde oss paa/ som er at denne Ecteskabs stat/ som wi haffue giffuit oss vdi/ effter Guds ord oc hans guddommelig ordning oc skick/ er hans egen guddommelig ordnants/ hellige indsettelse oc megit hellig Stat/ huilcken wi haffue begynt som ret Guds ordning met en god samuittighed/ huor aff wi ere komne vdi en viss forfaring/ oc tro det ocsaa i sandhed || at være vden al tuil/ at denne Stat er Gud behagelig/ som hans egen Guddommelig befalning oc ypperste gerning. Effterdi at de ere hannem icke wbehagelige/ saa mange som gøre hans befalning oc vilie/ giffue sig i denne hellige orden/ vdi en sand Guds frøct oc i Troen.

Der til met at den veluillige Gud oc Skabermænd vor kiere Fader haffuer saa skabt oss/ at hand haffuer ocsaa det indplantet i vor natur/ huor aff wi kunde forstaa oc begribe/ at wi ere bequemme til Ecteskab oc der faare effter hans skabning oc gerning haffue wi giffuet oss der vdi/ frøcte Gud oc icke ville tilstede nogit som vor forkrenct natur vil tuinge oss til mod denne Ecteskabs Stat/ huilcket som kunde være Gud til mode/ oc før end wi ville nogit saadant bedriffue/ da ville wi helder kaste oss i adskillig besuering oc fare. For den sag skyld kalde wi paa Gud alsommectigste oc alsomueluilligste oc trofastelige || at hand vil hedre oc ære

denne Stat/ oc dele met oss aff sin veluillighed oc godhed. Fordi at wi haffue/ for hans befalning skyld giffuit vaare halse vnder saadant it aag.

Oc end dog at det bieske kaarss trycker en tid lang oc den suare kaarsis byrde tuinger oss/ dog være sig huad det være kand/ da er det ekon timeligt oc forgengeligt/ icke er heller saadant it kaarss oss paa lagt aff verden eller Satan/ men aff Guds godhed och veluillighed/ som det ocsaa er vdi sandhed/ Sandelig da gaar det vel til met oss. Thi Gud den mechtige første oc Herre lader icke sin Asen falde oc dø vnder byrden/ 99 men vil hielpe hannem/ haffue medønck offuer hannem/ enten at forminske den tunge byrde helder oc slet forløse oss/ eller oc tillegge oss nogen som kand hielpe oss at bære oc drage/ Som ocsaa den hellig Aand oc husualer mand/ hielper oss met sin || trøst oc husualelse/ at bære oc drage huad for byrde oss kand paaleggis.

Der til met er Kaarssit met pine oc plage oss til forhindring/ at wi skulle icke synde/ Thi den veluillige Gud holder oss tilbage der met/ at wi skulle icke vandre fram vdi synden/ oc bliffue saa fortabte vdi den/ saa er det oss nøtteligt oc til salighed/ at vor Herre Christus kommer oss saa vnder tiden til mode oc vnder øyen. Offuer alt er Kaarssit i den maade en idelig øffuelse/ huor met wi øffuis som paa den hellig Aands vercksted oc schole/ driffuis oc læris vdi vor Hw oc sind at smage oc forfare huad Guds frøct er/ huad troen/ huad kierlighed/ huad lydelse/ hwad taalmodighed/ huad haab/ huad veluillighed/ huad spagferdighed/ oc huad miskundhed er/ denne er da den rette randsagelse oc prøffuelse/ huor met mand skal kende oss tro Christne at være oc huorlunde at wi skulle haffue oss/ baade imod Gud oc vor neste.

En vnderuisning/trøst oc husualelse for Quinder som rede til Barsel.

PAa det allersiste/ effterdi S. Peder siger/ (Quinden er io allermest it skrøbeligt kar/ oc at hun skal alligeuel icke dismindre være den ene pille i husit/ oc en mandinde som Gud neffner hende/ bør oss at styrcke dette skrøbelige kar met Guds ord at opholde dette redskab/ oc legge en ret grunduols sten vnder denne pille/ huilcken sten er vor Herre Jesus Christus. Thi det er io vist oc fast/ oc den daglige forfaring giffuer det vel saa at være i sandhed/ at Dieffuelen menniskens saligheds fiende/ legger sig allermest effter at besuige oc bedrage fructsommelige Quinder oc dem som rede til barsel/ hand kand i atskillige maade pine oc plage 100 dem met forskreckelse/ forferdelse/ spøgelse/ bedrøffelse/ redwselhed/ siugdum oc mishaab. Fordisaa at denne Arffuefiende/ er saare vred paa Christne menniskers børn/ ocsaa naar de skiulis vdi moders lifff. Thi hand veed vel at de bliffue hen offuer førde oc annammede strax effter de ere fødde/ ved den hellige daab/ til Guds rige/ huor hand kand icke da saa møgit skade gøre dem vdi saadan Naadis forbund/ som tilforne. Thi de hellige Engle aff Himmelen sla deris leyre omkring de døbte/ oc tro Christnes Børn. Oc end dog at Satan legger sig effter siden at de ere døbte/ at gøre dem skade paa deris lifff/ dog kand hand icke gøre deris siel nogen skade/ enddog at den gode oc veluillige Gud kand vel aff hans euige godhed beuare it barn alligeuel at det bliffuer bortte i moders lifff/ naar faarelderne er i den Naadens forbund/ oc deris suck oc bøn komme faar Gud/ huor met Barnet kand bliffue døbt i moders lifff/ oc være delactige i Guds naade oc Rige: Thi Gud || bønør de tro faarelders fuck/ graad oc bøn/ oc vdi saa maade kand it barn/ ocsaa i moders lifff euige beuaris. Thi der er inted wmueligt faar Gud/ icke helder er hans haand forkortet/ at hand ey kand hielpe oc trøste.

Der som Gud kunde rense/ helliggøre oc opliuse Joannem Baptistam i moders lifff/ hui skulde hand icke ocsaa kunde gøre det samme ved en tro moders barn mit i døden. Huor mange børn/ ment du/ at der ere hen døde icke aleniste i moders lifff. Men ocsaa der effter i de otte dage faar omskerelsen/ før end at de kunde hett bæris aff det Jødiske folck til omskærelsen/ oc annamtms til naadens forbund/ oc de ere dog alligeuel/ vden al tuil euige beuarede. Thi at foriættelsen der Petrus om taller Act: 3 er der tilstede/ at de ere forbundsens børn vdi naaden. Thi/ siger hand/ det er eder oc eders børn oc alle som langt borte ere loffuit oc tilsagt. || Men det altsammen ligger paa Guds vduelse naade oc barmhertighed naar saadan nød kommer paa ferde.

For det andet bør fructsommelige Quinder at komme i hw/ at effterdi de ere Euæ dötter/ som haffuer bidet oc smagt/ ved wlydelse/ det forbudne Eble/ at naar det søde Eblis bieske 101 oess vrider oc rumler i Bugen/ da bør dem at bære det kaarss/ som en Guds faderlig riss oc straff/ oc varer eckon aleniste i denne tid/ at hun skal pinis oc plagis met sit foster/ oc lide væ oc sprække naar de skulle føde.

Sandelige denne trøst oc husualelse haffuer den hellige Paulus ladet dem effter sig I. Timot: 2. At der som Quinderne bliffue hart i Troen/ Herlighed/ hellighed/ ære oc tuct/ da bliffue de beuaret ved deris Børne fødsel. Thi Gud vil tilregne dem deris kaarss ved Troen oc Taalmodighed/ oc deris varactighed || til det

hellige oc Euige lifff.

Der faar vden haffue ocsaa fructsommelige Quinder oc Barsel Quinder en merckelig trøst oc husualelse i deris væ oc spræcke/ i det at vaar Herre Jesus Christus indfør hoss Johannem/ saadanne fructsommelige Quinder til it exempel oc efftersiun faar alle tro Christne hierter som lide faarfølgelse vnder kaarssit. Fordisaa at de haffue ocsaa aandelige vndfangit Christum ved Troen i deris hierte/ til at føde det aandelige barn Guds ord oc Euangelium til Verden/ huor met de kunde gøre fruct hoss andre oc gøre dem glade.

Men naar dette skeer da slar Satan til Larum/ kommer trette/ bulder oc oprør aff sted/ ved forfølgelse/ paa det hand kand i nogle maade forderffue det aandelige Barn som er vndfangit i hiertet/ at det kunde bliffue it wtideligt foster oc dødt Barn som mand siger/ lige som de || der skulle føde oc ville gaa i Barselseng haffue stor bedrøffuelse/ sorig/ væ oc spræcke/ som varer dog ekon en liden tid/ thi det aller første it Menniske oc allerkeriste Barn bliffuer fød til verden/ da faar moderen saa stor offueruettis glede at hun aldels forglemmer den fremgangendis sorig/ væ oc spræcke/ Saadan en vederquegelse kand Gud aff sin euige veluillighed/ giffue Barselquinder/ oc strax effter deris allerstørste sorig/ suee oc verck lade komme allerstørst glede/ trøst oc husualelse igen.

Der faare skal denne være (kortelige at sige) den siste oc største trøst oc husualelse/ for alle Christne Quinder som ere fructsommelige oc rede til Barsel/ at Gud almectigste staar først paa deris side/ oc legger dem saadant it kaarss oc 102 bedrøffuelse paa/ ekon en liden tid/ men strax der effter bereder hand dem en stor glede vdaff deris liffsens fruct/ huor faare de || skulle paakalde oc bede Gud vor Herre met it trofast hierte oc om hielp oc trøst i saadan deris nød oc trang/ oc naar det er giort/ skulle de befale Gud dem selffue oc deris liffsens fruct/ oc stille hannem sagen hiem/ at hand vil alting beskickte effter sin Guddommelige mildheds gode vilie.

For det andet skal dette ocsaa trøste oc husuale fructsommelige Quinder som fremmelige rede til Barsel/ at vor Herre Jesus Christus Guds søn kommer ocsaa saadane Quinder ihw/ oc skicker dem til exempel faar alle tro Christne/ vdi deris forfølgelse/ huor aff de kunde begribe oc bekende/ at Guds søn haffuer en besynderlig omhw ocsaa faar dem/ oc en stor faderlig affect oc kerlighed til dem/ i det at hand setter oss faar øyen det hellige oc gyldene forfølgelsis kaarss ved deris væ oc spræcke.

For det siste/ er ocsaa den hellig Aand/ trøster oc husualermand tilstede || hoss Barsel Quinder/ met sin trøst oc husualelse/ huor met hand styrcker dem/ ved det at tro Christne Quinder bliffue salige ved Børne fødsel.

Der faar i Erlige Quinder verer ekon ved it frit mod/ oc wforskrecket/ der som en bode moderen oc fosteret mue vnder tiden dø oc iordis til hobe/ heller huer i seer/ thi Himmelen er eder oben faare/ oc Himmelen port er eder opladit. Salige ere i som pinis/ i troen til Christum/ met eders foster/ ia om i vdi saadan eders Guds kald/ Stat oc embede/ i eders arbeyde oc Børnefødsel/ huor til i ere skabte oc kallede i den hellige Ecteskabs Stat/ end skulde dø/ de hellige Engle aff Himmelen skulle være der hoss/ oc met hender anamme eders liffsens fruct oc føre det op til den euige rolighed oc salighed/ som aldri kommer ende paa. Det giffue bode eder oc alle Christne Quinder Gud alsommectiste/ som eder haffuer skabt/ vor Herre Jefus Christus/ || Guds søn/ som eder haffuer igen løst/ oc den hellig Aand/ som eder haffuer rendet oc hellig giort. Amen.

103

ydermer Trøst for Barsel Quinder

DEn hellige Paulus befaler oss at see til bage/ oc komme ihw/ huad vildfarelse wi haffue været vdi/ paa det wi kunde see oss disbedre faar/ at wi falde icke til bage igen vdi samme vildfarelse/ Dette skulle ocsaa gode oc Gudfryctige Barsel Quinder vel mercke. Thi deris Barnefødsel/ sex wgers tid/ oc kirckegang haffuer ocsaa været vdi en stor vanbrug hoss det wgudelige Pauens folck som icke maatte lide Ecteskab/ men horeri/ boleri oc skiørleffnit maatte de vel lide/ saa mange tusinde Pauer/ Cardinaler/ Biscoper/ Muncke/ Nunder/ oc altere Prester/ de maatte icke giffit/ det vor en leed ting faar || deris øyen. Naar saast du en Graamunck i brullup? det vaar lige som en hund haffde kommit vdi en bastue. Oui det hellige folck/ maatte icke ind i Pilati huss etct. Alligeuel haffuer Gud selff skicket oc sticket Ecteskab/ der hand gaff Adam oc Eua tilsammen/ met sin egne benedidede hende? oc hellig gjorde Ecteskab/ oc befalede den stat i try budord/ vdi den anden taffle/ ocsaa for tre endelige sager skyld som ere/ at affle børn/ at fly skiørleffnet/ oc at være huer anden en hielp oc trøst/ men dette maatte inted gielde hoss det folck.

Der faare talede de ocsaa skendelige om en dannequinde/ naar hun laa inden kirckegang/ da sagde de at hun laa hiene/ det er saa megit at forstaa aff Muncke lære/ at hun er en henske Quinde vdi sin Barselseng oc ingen Christen quinde/ at hun haffuer dieffuelen met at fare paa den tid oc icke vor Herre/ at hun skal haffue || liuss oc vand naar hun gaar i kircke/ at liuse oc stencke diefflen fra sig met igen/ ia døde hun bort i sin barsel seng/ da skulde hun vdi en graa kappe/ oc it sluct liuss bæris ind faar hende/ ia vist maatte det være sluct/ der løbe de da fastelagen met/ oc sagde at mand ledde en graa Munck i kircke effter hans første barn/ Saa at wi kunde tage/ føle oc treffue paa vildfarelse/ som wi haffue været vdi.

Mangen dannequinde haffuer beklaget sig/ at hun aldrig 104 vaar redder for diefflen end naar hun laa vdi sin Barselseng/ det kom alt sammen aff Muncke lære/ at der skulde bliffue io fult Muncke oc Nunder til oc faa Ectefolck/ at dieffuelen kunde bruge sin suig oc spil mod Guds ordning oc skick.

Men min Kere dannequinde/ du est icke en henske quinde vdi din barselseng/ du haffuer icke dieffuelen met at fare/ || om du est ellers en Christen quinde/ Christnet oc døbt i naffn Faders/ Søns oc hellig Aands/ du haffuer icke liuss/ vand eller kappe behoff/ at liusse/ stencke oc kiuse diefflen fra dig naar du skalt i kircke effter dit foster.

Du haffuer Gud Fader/ Søn oc hellig Aand met at fare/ de haffue befalet dig at føde dit barn til Verden met væ oc sprecke/ oc at opføde det met iammer oc kommer oc mange vaagne nætter/ oc S: Pouel siger/ En quinde bliffuer salig ved sin barnefødsel/ saa sant som hun bliffuer i troen til Jesum Christum/ det er icke muncke lære/ det er Guds sandhed vdaff den hellige scrifft. Ja min kiere Quinde ieg vil sige dig mere til trøst/ døde du bort vdi din barsel seng/ som det hender icke end alle quinder/ men nogle faa/ huilcke Gud vil der kalde til sig/ som wi ære hannem alligeuel alle sammen en død skyldige/ da bliffuer du en martyrinde for || Gud i Himmelen/ oc faar større løn aff Guds miskund oc naade vdi Himmelen/ end om du ellers døde vden ved din barselseng/ fordi at du dør icke for din egen skyld/ men vdi dit rette embede/ for din mand oc dit barns skyld/ du lader dit liff for dit liffsens fruct/ effter din maade/ som vaar Herre Jesus lod sit liff for alle vaare synders skyld/ lige som en Konge lode sit liff for sit fæderne Land/ eller en Siele sørger miste sit liff for hans embede skyld/ oc icke for sin egen skyld/ saa er det ocsaa met dig i den maade.

Ja mere quinde lille vil ieg sige dig til trøst/ Der som dit barn end døde bort/ enten det komme død aff moders liff/ eller oc det bleffue fød met lidet liff/ saa at det kunde icke naa til Daaben/ huercken vdi funten eller hiemme vdi husit/ da skal ingen der faare falde i mishaab om det barns salighed/ det skal icke heller iordis i høye eller hiene Jord/ men vdi de 105 Christnes || Kerregaard/ dog vden Tienerens neruerelse/ vden ringen/ siungen/ oc anden stats/ at Daaben icke der offuer skal komme vdi foract/ men at det ellers hen iordis hos andre børn som døbte ere/ paa it gaat haab at vaar Himmelske Fader haffuer det annammet til naade. Thi hand er mechtig nock til at giffue it barn salighed inden vdi moders liff/ oc lade det døbis vdi sit egit blod/ om hand saa vil/ Som S: Hans/ hand gledde sig i sin Moders liff/ der vor Herre Jesus kom til hannem vdi Jomfru Maries liff/ som i høre paa vor Frue dag om aarit der Jomfru Maria søgte sin frencke Elisabet/ Men her bør huer dannemand at holde førn offuer sin hustru besønderlige vdi de xl. vger som hun er met sit Foster/ oc huer dannequinde bør at førme offuer sig selff paa saa lang tid/ at du icke forkaster dit barns liff eller dit barns Christendom. Thi det er at friste Gud/ det maat du icke gøre. Du som || reder til barsel haffuer it helt Capittel vdi Kongens Ordinantz bog/ huor vdaff du kant lære/ en deylig bøn/ at skencke oc giffue vor Herre Jesus det foster som du est met/ Naar det er hannem skenckt oc giffuit/ hand tager vel siden vare paa met dig/ ved sine hellige Engle/ at dit barn bliffuer foruaret/ enten til dette liff eller til det euige liff/ huilcket hand vil. Lærer den bøn aff eders Sogne prest/ hand kand venne sig til at læse den aff predicke stolen eller ved Kircke dørren/ saa tit som en dannequinde gaar i Kircke effter sit barn.

Huor faare er nu en quinde inde vdi vi eller vii vgers tid effter hendis barn er fød/ effterdi hun haffuer icke Dieffuelen met at fare vdi sin barselseng? Suar At en dannemand skal vide at holde sig vdi sin hud saa lenge/ oc haffue sin seng faar sig selff/ oc lade sin fattige siuge hustru ligge met sit barn om det er leffuendis eller faar sig selff om det er dødt || oc naar hun kommer end offuen senge/ at hun maa gaa vd oc ind vdi husit oc i gaarden och gøre huad hun kand/ ath hun skal icke nødis eller tuingis hen vd til beckt eller arbeyde/ til høst/ til Brøllup til barsel/ at forsprenge eller fordantze sig/ at forgøre oc forarbeyde sig saa/ at hun spilder sin melck/ forkaster sit liff/ eller sit barne liff/ eller saa forderffuer sig/ at hun 106 aldrig føder barn der effter/ saa lenge som hun leffuer paa iorden. Der maa saa lidet ved komme oc besynderlige paa den tid/ hun er it skrøbeligt kar som Petrus siger/ oc da allermest. Naar hun er forderffuit/ saa haffuer du selff giort det/ selff maat du oc haffue det/ mand haffuer oc det mand gør sig selff/ forsømmelse tager icke mere end hun kand faa. Der faare er nu en dannequinde inden kirckegang/ at hun skal førme offuer sig selff/ paa saa long tid. Oc min kere quinde/ der som du est end saa sterck/ at du kant end gaa vd før end || din kirckgangs tid kommer/ da skulde din egen naturlige høffuiskhed holde dig inde saa lenge/ vden du haffde io diss større nød oc trang til at giffue dig vd/ paa det at en anden fattig skrøbelig dannequinde der haffuer en skalck inden dørre at drages met/ icke skal nyde dig ont at/ oc ride sin Hustru dig i næsen/ oc sige alt gick hun vd/ hui maat icke du gaa vd. Saa skal mangen fattig skrøbelig quinde nyde en hoffmodig stolt oc sterck stømper ont at/ der faare er det best/ at den ene bliffuer inde met den anden/ indtil deris kirckgangs tid kommer. Gud almectigste beuare dem alle sammen inden sin naade til det euige liff Amen.

Pet: Pall:

Palladius, Peder, *Peder Palladius' Danske Skrifter*, 1911-1926

Prentet i København 1556.